

místě a při zahrnutí množství jeho rozsáhlých dílčích aspektů? Nebo je zapotřebí přistoupit k té ambici a k jejímu na několika místech pokulhávajícímu zvládnutí kriticky a odmítavě? Osobně se kloním k první variantě, neboť se domnívám, že se autor se svým záměr pojmout ruskou politickou tranzici v jejím co možná nejúplnějším rozsahu vyrovnal přinejmenším slušně. A to i přes určité výtky ke struktuře, metodě i obsahovým částem práce, neboť tyto slabé stránky je možno tolerovat právě při hodnocení publikace jako celku. Tak i chabé kapitoly věnované ekonomice či postavení Ruska na mezinárodní scéně mohou na čtenáře zapůsobit, alespoň tím, že jej nutí vnímat a přemýšlet o změnách v ruském politickém systému nikoliv v jejich izolovaných bodech, nýbrž komplexně.

*Petr Krpec*

Frederick Taylor, ***Berlínská zeď, 13. srpna 1961–9. listopadu 1989, z anglického originálu The Berlin Wall***. Přeložila Petruška Šustrová. Praha, BB/art, 2008, 487 s.

Frederick Taylor, vystudovaný germanista, se řadí mezi ty autory historických knih (záměrně se vyhýbám slovu „studii“), kteří nepůsobí na žádné univerzitě ani v jiném výzkumném ústavu. Živí se jako profesionální publicista a jeho bibliografie zahrnuje i několik novel. Hlavní oblastí jeho zájmu však zůstaly dějiny Německa v období druhé světové války a studené války. Do angličtiny přeložil například Goebelsovy deníky. Taylor se proslavil především knihou *Drážďany. Úterý 13. února 1945* – v českém překladu vyšla v roce 2005 – popisující průběh a události zdrcujícího náletu na Drážďany ke konci druhé světové války. Péčí pražského nakladatelství BB/art se v překladu Petrušky Šustrové dostává českému čtenáři do rukou i prozatím poslední Taylorova kniha z roku 2006 nazvaná *The Berlin Wall*.

Knih *Berlínská zeď* je rozdělena na pět hlavních, ovšem rozsahem nestejných kapitol: *Písek, Krev, Drát, Cement a Peníze*. V zásadě se jedná o rozdělení chronologické. V kapitole *Písek* popisuje Taylor nejprve historii města, zrození Berlína jako společenského a politického centra Německa a následně etablování Berlína v symbol rozdělení Německa, potažmo světa, na počátku studené války. Druhá kapitola – *Krev* – se zaměřuje na období mezi bloádou Berlína v letech 1948 a 1949 a samotným okamžikem začátku stavby zdi v roce 1961. Kapitola *Drát* přibližuje události provázející stavbu berlínské zdi až do období stabilizace situace kolem Západního Berlína (cca v roce 1964). Kapitoly *Cement a Peníze* pak zkoumají období stabilizované existence zdi, pokusy o její překonávání a na závěr její pád.

Záběr knihy je, jak je zřejmé ze stručného obsahu, nezvykle rozsáhlý a v některých ohledech působí tato šíře až kontraproduktivně. Při čtení knihy se čtenáři zpočátku zdá, že se k událostem spojeným se stavbou zdi a samotnou její existencí

snad ani nedočte. Taylor totiž svůj výklad zahajuje popisem prvního osídlení germánských kmenů na území Berlína a zcela nutně degraduje velké části své knihy na pasáže připomínající kapesní atlas německých dějin. Události jsou zde uváděny vysoce komprimovanou formou, a ačkoliv se Taylor snaží sledovat jednu hlavní výkladovou osu, tedy tu zabývající se Berlínem, některé exkurzy do osobního života německých vládců a zmiňování dalších, byť bizarních a zajímavých podrobností, působí zavádějícím dojmem a odvádějí čtenářovu pozornost.

S postupným přibližováním výkladu k událostem 13. srpna 1961 narůstá rozsah úvodu a první metr ostatního drátu na hranici sovětského sektoru v Berlíně Taylor „natáhne“ až na stránce 145. Od tohoto bodu začíná strhující vyprávění události v Berlíně v období studené války po stavbě zdi. Kniha je postavena na průměrné bázi literatury, avšak vzhledem k tomu, že Taylor zahrnul do svého zpracování široké období dějin, koncentraci literatury na hlavní sledované období to značně rozředuje – seznam literatury totiž zahrnuje neúměrně mnoho knih věnujících se předcházejícím historickým obdobím. Literatury vztahující se k samotnému těžišti deklarovaného tématu knihy – tedy berlínské zdi – není tedy relativně příliš mnoho. Navíc čerpal bohužel převážně z literatury vzešlé z pera anglosaských autorů, německou historiografii bral na vědomí v omezené míře. Kromě literatury je kniha postavena také na archivních výzkumech ve Velké Británii, Německu a Spojených státech, jejichž rozsah je neoddiskutovatelný. Značný důraz kladl autor dále rovněž na rozhovory s osobami a osobnostmi, jejichž osud byl spojen se stavbou, existencí či pádem berlínské zdi. Ačkoliv se může zdát, že fundus Taylorových výzkumů je srovnatelný s podobnými, ale čistě badatelskými publikacemi, je škoda, že využitím poznámkového aparátu autor doslova šetřil – v knize použil celkem 429 poznámek, tedy méně než jednu na stránku. Většina z nich se navíc vztahuje pouze k přímým citacím dokumentů. Některá tvrzení a zdroje údajů uvedených v samotném textu tak lze dohledat jen velice obtížně popř. to není vůbec možné.

Druhým bodem, který významně odlišuje předkládanou knihu od ostatních klasických historických publikací, je Taylorův styl. Autor klade obrovský důraz na jednotlivce, společnost a obyčejného člověka a na jejich prožitky tváří v tvář dějinám. Vyprávění je proto z velké části postaveno na popisu neuvěřitelných detailů, které nejsou v běžně publikovaných akademických studiích zmiňovány – jedná se například o arogantní chování prezidenta Johnsona v Berlíně, když trval na tom, aby kvůli němu otevřeli obchod s porcelánem i v neděli, aby si mohl ve městě čerstvě obehnaném zdi v klidu nakoupit levnější suvenýry pro svoji rodinu. Taylor často začíná svá líčení událostí zmínkou o vnitřních pocitech jejich účastníků, vlivu teploty či únavy z probdělé noci. Pro některá období se podařilo Taylorovi zřejmě nashromáždit velké množství osobních vzpomínek. Často však jejich zmínkou trpí konzistentnost jeho výkladu.

Ve faktografické rovině nelze nalézt v knize výraznější nepřesnosti, nicméně na mnoha místech je znát, že nevycházel nutně z nejnovější literatury. Některé události jsou tak téměř vynechány či jim je přisouzen menší význam, než by si podle

současné historiografie zasloužily. V případě makropříběhu knihy se jedná o bezvýznamné odchylky, v případě koncentrace pohledu na konkrétní události může dojít k mírně zavádějícímu soudu. Konkrétně se jedná mimo jiné o pochybné hodnocení událostí kolem Willyho Brandta z doby, než nastoupil do funkce západoberlínského starosty (například význam demonstrací v Západním Berlína proti sovětskému zásahu při potlačování povstání v Maďarsku v roce 1956 pro Brandtův politický vzestup) nebo postojů a kroků západních spojenců po stavbě berlínské zdi (například zcela konkrétní reakce a hodnocení událostí v Západním Berlíně ze strany Spojených států a konkrétně prezidenta Kennedyho).

Uvedený název knihy *Berlínská zed'* se tak stal spíše společným jmenovatelem pestré škály popisovaných událostí, jevů a lidských osudů než jejím hlavním tématem. Kniha se tím blíží spíše pojetí „dějin Německa“ viděných prizmatem Berlína, a čtenář si tak zákonitě klade otázku, zda profesionální historický publicista nezvolil takto sugestivní název náhodou jen pro lepší komerční účín. Pojem „berlínská zed'“ totiž stále ještě v očích mnohých Němců (především příslušníků starší generace) vyvolává podivné napětí spojené s intrikami a siláckými hrami velmocí z doby trvání studené války.

Samostatnou kapitolou je pak jazyk, jakým je kniha psaná. Podle něj by se dalo na první pohled usuzovat, že se jedná spíše o historický román psaný na motivy skutečných událostí. I když již samotný autor používal jazyk „volnější“ a bližší novele než odborné knize, je škoda, že se mu nepodařilo udržet se na hranici badatelsky akceptovatelného čtivého stylu. Ani překlad Petrušky Šustrové tuto nevyváženost v českém vydání „nezachránil“. Jazykově se zdá být kniha (zde její české vydání) zpočátku velmi čtivá a čtivou zůstává až do konce, nicméně s postupem času sklouzává příběh do roviny vypravěčské žoviálnosti a kvůli tomu začíná příběh detaily, které líčí, působit (bohužel) místy až smyšleně. Místo obdivu nad šíří autorova záběru se tak čtenář neubrání obdivu k jeho invenci a schopnosti domyslet zápletku až do detailu. Jen malým nedostatkem zůstává fakt, že německé odborné termíny, které jsou na mnoha místech uvedeny v závorkách, zřejmě neprošly jazykovou redakcí a ani překladatelka je zřejmě nepřekládala „přímo“, nýbrž až s použitím jejich anglického překladu v originálním anglickém vydání Taylorovy knihy.

Celkově tak Taylorova kniha působí rozporuplným dojmem. Na jednu stranu je čtenářům předkládána původní historická práce založená na důkladné znalosti sledované problematiky včetně archivního výzkumu. Na druhou stranu úroveň knihy sráží jazyk neodpovídající odborné úrovni (respektive odbornému textu na úrovni) a vyprávění příliš široce pojatého příběhu. Kniha je možné doporučit k přečtení, nicméně její použití jako sekundární literatury pro kvalifikační a badatelské práce je limitované. Zřejmě si ani sám autor nekladal ambice, aby se kniha zařadila mezi badatelsky relevantní publikace, a mezi cílovou skupinou čtenářů této knihy tak zřejmě patří spíše laici se zájmem o historii, které bezesporu zaujme a uspokojí.

*Tomáš Nigrin*